

Vägledning för granskning av studier med kvalitativ metodik

UPPDATERAD 2020-04-29

Mallen är uppbyggd för att underlätta bedömningarna i CERQual. Mallen består av två delar: en om metodbrister och en om övriga domäner i CERQual.

Metodbrister

Mallen har fem frågeområden: teoretisk underbyggnad av studien, urval, datainsamling, analys och forskarens roll. Varje frågeområde består i sin tur av tre delar:

- Gör en kort beskrivning av det som frågeområdet handlar om, till exempel urvalsprinciper eller vilka metoder som användes för att samla in data. Syftet med denna del av mallen är att underlätta att skriva manus.
- Besvara frågorna som ska stödja bedömningen.
- Överväg de brister som identifierats och i vilken utsträckning det finns risk för att de snedvrider studiens resultat. Det finns tre fasta bedömningsalternativ: Ja det finns en allvarlig risk; Nej, risken bedöms inte vara allvarlig; Oklart, det finns inte tillräcklig information för att bedöma risken. Dessa bedömningar läggs in i en sammanställning som används vid bedömning av tillförlitligheten i metasynens resultat med GRADE-CERQual.

Den sista delen av granskningen är att bedöma om studien sammanlagt har så allvarliga problem att den inte bör ingå i metasynthesen. Observera att ett problem kan vara att studien är så klen beskriven att det inte går att bedöma riskerna.

Relevans, Koherens och Tillräckliga data

Dessa frågor besvaras endast för studier som ska ingå i syntesen, det vill säga har låga eller måttliga metodbrister som kan påverka resultaten. Frågorna besvaras på samma sätt som för metodbrister.

Stöd för att bedöma inverkan av metodbrister per frågeområde

Frågeområde 1: Underliggande teori, modell eller ramverk

Studien kan uttryckligen vara utförd med en specificerad teori/förhållningssätt eller modell som grund. Bedöm om studien har genomförts i samklang med den teorin. Ett exempel på avvikelse är när författarna i en studie angav att de hade di Giorgis fenomenologi som teoretisk grund¹. Men, studien använde en strukturerad intervju för att samla in data och detta är inte i överensstämmelse med teorin som kräver att deltagarna kan uttrycka det upplevda livet mera fritt.

Om författarna inte hänvisar till någon teori men den beskrivna designen och valda metodiken inte bygger på någon specifik teori, till exempel kvalitativ innehållsanalys, besvaras frågan med ”nej, det finns ingen allvarlig risk”.

Frågeområde 2: Deltagare

Det kan finnas svagheter i såväl valet av deltagare som hur rekryteringen gick till. Urvalet ska hänga ihop med frågan. För vissa frågor är ett strategiskt urval lämpligt, där inklusionskriterierna ställs upp i forskningsprotokollet. Om syftet är att undersöka variationer av ett fenomen eller om det finns gemensamma mönster inom ett varierat urval, är metoden maximal variation lämplig. I andra fall kan man vara intresserad av att få en djupare kunskap om en specifik grupp och väljer då att göra ett homogent urval. Grounded theory använder teoretiska urval. Här är antalet och typen av deltagare inte använt i förväg utan deltagarna inkluderas stegvis vartefter analysen fortskrider.

I många fall utgår dock forskare från ett bekvämlighetsurval där informanter väljs på grund av att de är lättillgängliga.

¹ SBU. Behandling av armfraktur hos äldre. En systematisk översikt och utvärdering av medicinska, hälsoekonomiska, sociala och etiska aspekter. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2017. SBU-rapport nr 262. ISBN 978-91-88437-04-4.

Frågeområde 3: Datainsamling

Datainsamlingen ska hänga ihop med frågan. Några överväganden kan vara om en individuell intervju är bättre lämpad för frågan än en gruppintervju eller fokusgruppsdiskussion. Är det känsliga frågor där det finns risk för att deltagarna inte vill uttala sig i grupp? Eller omvänt, underlättar det att andra i samma situation deltar? Sitter det såväl chefer som medarbetare i en fokusgrupp och vad kan det få för konsekvenser för uppriktigheten? Finns alla i en fokusgrupp på samma arbetsplats och hur kan det påverka diskussionen? Ibland kan det vara värdefullt om flera insamlingsmetoder används. För frågor om till exempel hinder för att använda en metod kan observationer bidra med information om hur personal faktiskt beter sig, vilket inte alltid stämmer överens med hur de beskriver sitt beteende.

Frågeområde 4: Analys

Analysen ska vara så noggrant beskriven att det går att bedöma om det finns risk för att resultaten inte grundar sig på underliggande data, att samtliga deltagares röst finns med i syntesen och att det finns någon validering av fynden. Hur har olika personer i forskargruppen medverkat i analysen? Beskrivs att processen ”gått fram och tillbaka” och att alternativa tolkningar har utforskats? Har någon form av validering använts? En metod som används ibland men som är tveksam är att informanter får möjlighet att läsa utskrifter (eller kodning) från en intervju eller fokusgrupp och korrigerar om de anser att något blivit fel. Andra metoder för validering är att någon utanför forskargruppen oberoende kodar delar av materialet eller att resultaten presenteras för en panel av experter (profession eller patienter/brukare).

Frågeområde 5: Forskarens roll

Forskarnas egen kompetens och bakgrund spelar stor roll för tillförlitligheten och också möjligheten att få rika beskrivningar av informanter (vilket tas upp i fråga 7). Det gäller dels hur bekant intervjuaren är med forskningsfältet och dels egen erfarenhet av intervjuer.

En annan aspekt är om forskarna har någon egen förförståelse som riskerar att färga såväl datainsamling som syntes. I kvalitativ forskning är forskaren själv oftast ett redskap för urval, datainsamling och analys. Därför är forskarens roll en viktig komponent i bedömningen av tillförlitlighet. Med förförståelse menas det ”bagage” som forskaren bär med sig in i ett forskningsprojekt, i form av kunskap, erfarenheter och uppfattningar. Förförståelsen påverkar forskaren under hela projektets gång. Generellt är förförståelsen en viktig del av forskarens motivation för att inleda forskning kring ett särskilt ämne, men den kan också bidra till att forskaren går in i ett projekt med begränsad öppenhet. Forskaren ska eftersträva att ha ett aktivt och medvetet förhållande till sin förförståelse och det bör framgå av studien hur forskaren hanterat sin förförståelse och sin roll i studien.

En tredje aspekt är om forskaren har någon relation till deltagarna. I så fall finns risken för att deltagarna vill tillfredsställa forskaren och inte är uppriktiga.

En fjärde aspekt är om det finns några ekonomiska eller andra intressekonflikter som kan påverka forskaren.